

О. С. Адаменко,
здобувач магістратури кафедри управління охороною здоров'я та публічного
адміністрування, Національний університет охорони здоров'я України імені П. А. Шупика
ORCID ID: 0000-0003-1545-0699

З. В. Гбур,
д. держ. упр., професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного
адміністрування, Національний університет охорони здоров'я України імені П. А. Шупика
ORCID ID: 0000-0003-4536-2438

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.19.64

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ У ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ

О. Adamenko,
Master's student of the Department of Healthcare Management and Public Administration,
Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine
Z. Hbur,
Doctor of Sciences in Public Administration, Full Professor, Professor of the Department of Healthcare
Management and Public Administration, Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

PUBLIC ADMINISTRATION OF CONCLUSION OF CONTRACTS IN CIVIL LEGAL RELATIONS

Договір у цивільному праві вважається універсальним регулятором різноманітних суспільних відносин, зміст, характер і тенденції розвитку яких постійно зазнають змін. Актуальним у цивільному праві є дослідження державного регулювання договірних відносин. У цій статті розкрито питання співвідношення обмежуючої дії цивільного права щодо договірних відносин та регулятивної ролі договору в галузі цивільного права. Зокрема, акцентовано увагу на тому, що запроваджуючи договірну форму регулювання відносин між суб'єктами господарювання, держава тим самим надає певну міру свободи суб'єктам у визначенні своїх прав та обов'язків і ставить за мету впровадження більш гнучкого механізму регулювання цих відносин. Тому саме договірно-правова форма здатна забезпечити необхідний баланс між попитом та пропозицією, забезпечити ринок тими товарами і послугами, які потребує споживач. Договір служить ідеальною формою активності учасників цивільного обігу, він є найоперативнішим і найбільш гнучким засобом регулювання суспільних відносин. У статті досліджено функції цивільного договору з врахуванням нових підходів правового регулювання приватних (цивільних) відносин. Показано співвідношення між саморегулюванням власних відносин суб'єктами цивільного договору та регуляторною дією цивільного права, що направлена на управління процесом укладення договорів та їх змістом у цивільно-правових відносинах. У контексті досліджуваної теми надано загальну характеристику формам права та нормативно-правовому договору. Розкрито визначення договору як джерела права, обґрунтовано умови, за яких договір виступає джерелом права, надано класифікацію договорів про спільну діяльність фізичних осіб. Визначено форми спільної діяльності фізичних осіб у рамках договірних відносин, окреслено характеристики зобов'язань у спільній діяльності. Обґрунтовано роль Цивільного кодексу України як структурної бази в системі цивільного права. Визначено, що цивільний договір на сучасному етапі є одним із соціальних регуляторів цивільних відносин, самостійною формою приватного права.

The contract in civil law is considered a universal regulator of various social relations, the content, nature and trends of which are constantly changing. The study of state regulation of contractual relations is relevant in civil law. This article reveals the relationship between the restrictive effect of civil law on contractual relations and the regulatory role of the contract in the field of civil law. In particular, it is emphasized that by introducing a contractual form of regulation of relations between economic entities, the state thus gives a certain degree of freedom to entities in determining their rights and responsibilities and aims to introduce a more flexible mechanism for regulating these relations. By regulating the rule of law, the state offers the opportunity to develop subjective rights and legally supported interests, which leads to the obligation to "ensure the appropriate form of their protection." At the same time, despite the fact that the law actively applies the concept of "protection of civil rights", it does not disclose the meaning of protection in terms of terminology and does not define the forms of implementation. Therefore, it is the contractual form that is able to provide the necessary balance between supply and demand, to provide the market with those goods and services that the consumer needs. The contract is an ideal form of activity of participants in civil circulation, it is the most efficient and most flexible means of regulating public relations. The article examines the functions of a civil contract, taking into account new approaches to the legal regulation of private (civil) relations. The relationship between the self-regulation of their own relations by the subjects of civil contract and the regulatory action of civil law, aimed at managing the process of concluding contracts and their content in civil relations. In the context of the researched topic the general characteristic of the forms of law and the normative-legal contract is given. The definition of the contract as a source of law is revealed, the conditions under which the contract acts as a source of law are substantiated, the classification of agreements on joint activity of physical persons is given. The forms of joint activity of individuals within the framework of contractual relations are determined, the characteristics of obligations in joint activity are outlined. The role of the Civil Code of Ukraine as a structural base in the system of civil law is substantiated. It is determined that a civil contract at the present stage is one of the social regulators of civil relations, an independent form of private law.

Ключові слова: цивільний договір, державне регулювання цивільних відносин, державне управління, укладення цивільного договору.

Key words: civil contract, state regulation of civil relations, public administration, conclusion of civil contract.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Регламентуючи верховенство права, держава пропонує можливість розвивати суб'єктивні права та підкріплені законом інтереси, що призводить до зобов'язання "забезпечити відповідну форму їх захисту". Водночас, попри те, що закон активно застосовує поняття "захист цивільних прав", він не розкриває значення захисту з точки зору термінології та не визначає форми реалізації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемі дослідження класифікацій та правового регулювання цивільних договорів присвячено значну кількість праць вітчизняних науковців, зокрема, К. Афанасьєва, О. Беляновича, Ж. Білоус, М. Брагинського, В. Вітрянського, Г. Смолин, А. Запорожця, О. Віхова, В. Коваль, В. Мілаш, В. Резнікового, В. Луць, В. Мамутова, І. Новицького, В. Олюхи, В. Опришко, О. Отраднової, Н. Саніахметова, С. Сарбаш, Є. Суханова, В. Толстого, В.С. Щербина та ін. На даний час договори застосовуються в більшості галузях права. Важливість галузевої спеціалізації полягає в тому, що: 1) в такий спосіб

удосконалюється система права; 2) правовим регулюванням охоплюється широке коло суспільних відносин; 3) виключається (в ідеалі) або обмежується дублювання правових норм. Функції договору розглядалися у працях А.Г. Бикова, С.Н. Братуся, М.І. Брагинського, В.Г. Вердникова, Г.Л. Знаменського, Ю.Х. Калмикова, О.В. Кислиціної, О.В. Коломенської, О.А. Красавчикова, М.Є. Некрасової, В.Г. Олюхи, О.В. Плюсніної, Б.І. Пугінського, В.А. Семейсова, В.С. Щербини та інших.

Серед останніх публікацій, присвячених цій тематиці слід відзначити статтю С.А. Денисова "Деякі загальні питання про порядок укладення договору", дисертаційне дослідження С.О. Бородовського "Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України", роботи М.І. Брагинського та В.В. Вітрянського "Договірне право (Книга перша)", "Договірне право України. Загальна частина" за редакцією О.В. Дзери [2].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження співвідношення між цивільним договором та регуляторною процедурою цивільного права та управління укладенням договорів у цивільно-правових відносинах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Вперше в Україні основні правила взаємозв'язку між цивільними актами та договором, або норми державного регулювання цивільних договорів, були закріплені у статті 6 чинного ЦК України [11]. Сутність таких правил полягає у наступному:

По-перше, сторони мають право укладати договори, які не регулюються цивільним законодавством, за умови, що вони відповідають загальним принципам цивільного законодавства, закріпленим у статті 3 ЦК України, зокрема, "свобода договору; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом ..." [11].

По-друге, під час укладення договорів, передбачених актами цивільного законодавства (так звані поіменовані договори), сторони мають право регулювати свої відносини, які не регулюються актами цивільного законодавства. Крім того, сторони в таких угодах можуть відступати від положень цивільного законодавства та регулювати свої відносини з цього приводу на власний розсуд.

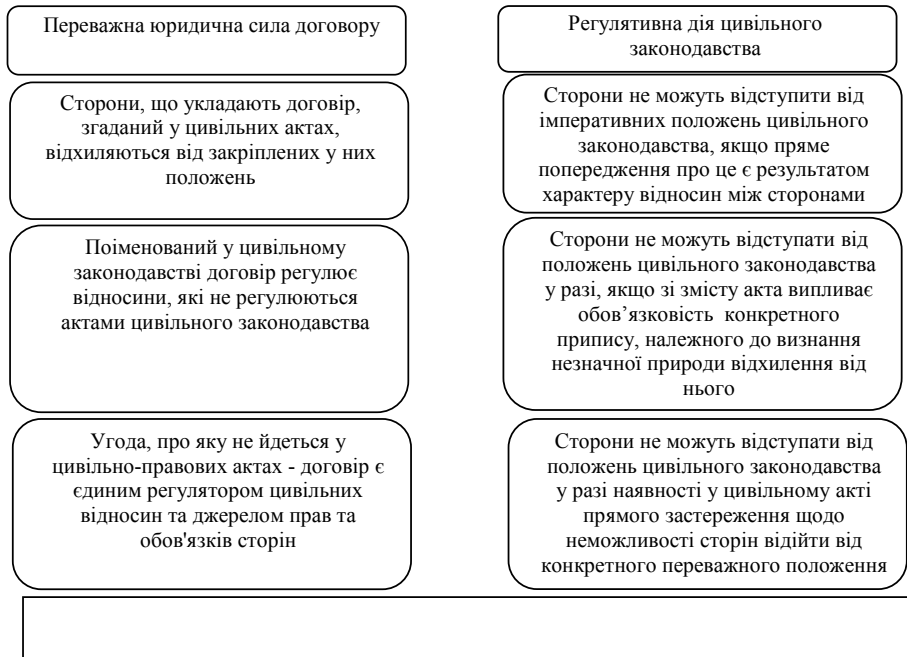
По-третє, сторони не повинні відступати від положень цивільного законодавства, якщо вони прямо це вказують і якщо сторони пов'язані положеннями цивільного законодавства, що є результатом їх змісту або характеру відносин між сторонами [1].

Аналіз принципів щодо співвідношення цивільного права та договору дає підстави стверджувати те, що, з одного боку, вони чітко вказують на регулятивну роль договору в галузі приватного права, а з іншого боку, все ж визначають межу дії принципу свободи договору (рис. 1).

Якщо сторони укладають угоду, про яку не йдеться у цивільно-правових актах, договір є єдиним регулятором цивільних відносин та джерелом прав та обов'язків сторін. Договір відіграє таку ж роль у випадках, коли сторони, укладаючи поіменованій у цивільному законодавстві договір, регулюють відносини, які не регулюються актами цивільного законодавства.

Нарешті, і у випадках, коли сторони, що укладають договір, згаданий у цивільних актах, відхиляються від закріплених у них положень та регулюють свої відносини на власний розсуд, договір, укладений сторонами, також стає єдиним регулятором цивільних відносин та джерелом своїх прав та обов'язків. У цих випадках відбувається внутрішнє регулювання суспільних відносин за правилами, викладеними в договорі, що іменується як саморегулювання.

Саморегулювання притаманне галузі договірних відносин у галузі приватного права, в якій децентралі-

Рис. 1. Співвідношення обмежувачої дії цивільного права щодо договірних відносин та регулятивної ролі договору в галузі приватного права

Джерело: складено за [6; 7].

зоване регулювання відбувається на диспозитивній основі цивільних відносин та на основі юридичної рівності, вільному волевиявленні та майновій незалежності суб'єктів. На відміну від саморегулювання, автономне регулювання відбувається відповідно до волі суб'єктів, але лише у тих випадках, коли має місце воля влади, яка в диспозитивній нормі не лише визначає випадки, в яких можливе її здійснення, а й встановлює чіткі межі. Це пояснюється тим, що автономне (піднормативне) регулювання відбувається в рамках зовнішнього державного регулювання.

Саморегулювання (внутрішнє регулювання) — це самостійний тип регулювання, за якого сторони можуть діяти лише на власний розсуд при укладанні договору і не пов'язані обов'язковими вимогами цивільного законодавства. Як справедливо підкреслює З. Ромовська, це означає, що ЦК ставить закон на друге місце в договірній сфері та надає перевагу договору. Співвідношення частки імперативних та диспозитивних норм ЦК вирішується на користь останнього. У договірній сфері закон, зрештою, вже не відповідає дійсності, сторони мають право відступити від його положень та адаптувати його до своїх інтересів [14].

Тому зовнішнє регулювання суспільних відносин у сфері приватного договірного права потребує доповнення внутрішнім регулюванням (саморегулюванням), а існуючий механізм вимагає певних реформ, пов'язаних із змінами в характері регулювання та зміні місця договору в ньому.

Саморегулювання — це юридична форма реалізації принципу свободи договору. Отже, обмеження принципу свободи договору є одночасно і межами можливості

саморегуляції. Ці граничні поняття зазначені у правилах ч. 3 п. 2 ст. 6 ЦК України [11]. Відповідно, сторони не можуть відступати від положень цивільного законодавства за однієї з трьох обставин.

Першою такою обставиною є наявність у цивільному акті прямого застереження щодо неможливості сторін відійти від конкретного переважного положення.

Друга обставина має місце, коли акт цивільного законодавства, хоч і не містить прямого положення, стосується неможливості сторін відступити від своєї позиції, але зі змісту зазначеного акту випливає обов'язковість їх конкретного припису, належного до визнання незначної природи відхилення від нього. Прикладом такого положення є застереження, що міститься у ч. 2 ст. 1008 Цивільного кодексу України [11; 15], згідно з яким "довіритель або повірений мають право відмовитися від договору доручення у будь-який час. Відмова від права на відмову від договору доручення є нікчемною".

Третя обставина сформульована у ст. 6 Цивільного кодексу України, щоб сторони не могли відступити від імперативних положень цивільного законодавства, навіть якщо сам закон не містить прямого попередження про нього і не випливає зі змісту цього закону, але випливає з характеру відносин між сторонами. Це, можливо, є помилковим і зайвим, принаймні з огляду на той факт, що стаття 6 Цивільного кодексу України стосується відносин цивільного акту та договору, а не відносин цих актів до сутності відносин між сторонами, оскільки суть цих відносин полягає в їх договірній юридичній природі.

Нарешті, слід ще раз зазначити, що саморегулювання в договірній сфері приватного права слід розглядати лише як право сторін у випадках, коли вони мають право відступити від положень імперативного цивільного законодавства. Після цього зауваження можна стверджувати, що існують дві основні моделі правового регулювання договірних відносин — внутрішнє регулювання (саморегулювання) та зовнішнє (імперативне, державне регулювання).

Суть першої моделі полягає в тому, що сторони можуть використовувати можливість регулювати себе та обмежувати сферу дії контракту лише умовами ініціативи. Це може бути реалізовано, якщо цивільно-правові акти, укладені сторонами щодо характеру (природи) договору, не передбачають набору обов'язкових умов і якщо ці умови, хоча і передбачені, не містять прямого застереження щодо неможливості відмови від цих вимог.

Суть другої моделі полягає в тому, що сторони можуть відмовитись від можливості саморегулювання та домовитись про регулювання договірних відносин на основі обов'язкових положень, що містяться в цивільно-правових актах, щодо виду (характеру) договору, який вони уклали. Така модель охоплює ситуацію, коли цивільно-правові акти, що стосуються характеру чи виду договору, укладеного сторонами, не лише передбачають обов'язкові умови договору, але також містять застереження щодо неможливості відхилення від своїх вимог. Існують також певні комбінації моделей регулювання договірних відносин, але вони не вийдуть за межі цього, і тому їх називають фундаментальними.

Для задоволення своїх економічних та інших інтересів з цивільно-правових питань існує потреба у співпраці, тобто у спільній діяльності, змістом якої може бути об'єднання майна.

Правове регулювання спільної діяльності для досягнення спільної для учасників мети має давню історію.

Інститут спільних дій відомий цивільному праву з давніх часів. У римському праві була створена одна з форм спільної діяльності — так зване суспільство, яке набуло більш широкого поширення завдяки прийняттю римських положень в європейському праві. Це лягло в основу розвитку різних організаційно-правових форм спільної діяльності.

Як зазначає З.В. Ромовська, договір — це мірило свободи, щоправда лише для двох. Ця остання обставина не може заперечити правотворчої суті договору, а отже, і його нормативного правового характеру, хоча і з обмеженою сферою дії [14]. С.М. Бервено констатує, що з прийняттям нового ЦК України істотно змінилася роль договору у співвідношенні зовнішнього (державного) і внутрішнього регулювання (саморегулювання) шляхом посилення засобів договірної саморегулювання [14]. Тому можна стверджувати, що договір є ненормативним засобом індивідуального врегулювання відносин договірних сторін. Ознаки нормативного регулювання можна вбачати в типових договорах, умови яких є обов'язковими для сторін.

Забезпеченням регулятивної функції цивільно-правового договору є ряд принципів положень цивільного законодавства:

- свобода договору закріплена як одна з принципів засад цивільного законодавства, за такого підходу свобода договору є своєрідною межею законодавчого втручання у цивільні (приватні) відносини сторін;
- сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним його засадам;
- сторони мають право врегулювати в договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами;
- сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд, крім випадків, коли такий відступ неможливий в силу прямої вказівки акту законодавства, а також якщо відносини сторін регулюються імперативними нормами [7].

Зазначені принципові новели Цивільного кодексу значно розширюють функціональні межі договору, закріплюючи і наповнюючи змістом саме його регулятивну функцію. Своє сутнісне наповнення регулятивна функція договору одержує і завдяки законодавчо проголошеному принципу свободи договору. Згідно з нормами статті 3 ЦКУ свобода договору закріплюється як засада цивільного законодавства [11].

Однак договірне право є активним регулятором цивільних відносин і тому принцип свободи договору характеризує методи регулювання цивільних відносин загалом. Свободу договору таким чином слід розглядати ширше, ніж засаду цивільного законодавства. Принцип "свободи договору" був нормативно закріпленим у першій половині ХХ ст. у праві багатьох країн.

Найбільш яскравий його вираз знаходимо в німецькому праві, в якому закріплено, що укладені на законних підставах договори визнаються як такі, що мають силу закону для осіб, які їх уклали. Такий підхід підтверджує правильність тези про нормативний характер договору, його роль та значення як індивідуального нормативно-правового акту.

Свобода договору як свобода у вирішенні питання укладення договору, вибір контрагента за договором, вибір виду договору, свобода при визначенні умов договору є можливою лише в умовах ринкової економіки. Економічні закони розвитку суспільства викликають потребу в найширшій свободі договору, яка найповнішим чином відповідає інтересам суб'єктів господарювання і інших учасників суспільних відносин. У свою чергу свобода договору забезпечує стабільність, ефективність та динамічність економічних зв'язків. Отже, це взаємопов'язані явища, взаємообумовлені і взаємофункціонуючі. Регулятивна функція договору вимагає з'ясування його місця, значення та ролі в системі джерел (форм) права. Традиційно в теоретичній науці виділяють такі форми права: правовий звичай, судовий прецедент, нормативно-правовий договір, нормативно-правовий акт.

Нормативно-правовий договір трактується як об'єктивне формальнообов'язкове правило поведінки загального характеру, яке встановлене за взаємною домовленістю кількох суб'єктів і забезпечується державою. В теоретичній науці дещо звучується функція договору як регулятора приватних відносин.

Нормативний договір, тобто договір, який містить норми права, застосовується як джерело права головним чином у сферах: міжнародного публічного права, де договори між державами завжди є нормативними; в сфері трудового права, до джерел якого відносяться колективні угоди.

Договір може виступати джерелом права за таких умов:

- 1) прямої санкції державних органів на прийняття норм права у формі нормативного договору;
- 2) нормативний договір приймається за добровільної згоди всіх осіб, які його підписали;
- 3) нормативний договір передбачає взаємну відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання закріплених ним норм права [3].

Цивільно-правовий договір як індивідуальний акт, виражаючи взаємну, узгоджену волю його сторін, не просто відтворює, копіює норми права, встановлені чи санкціоновані державою. Диспозитивні засади цивільно-правового регулювання дозволяють сторонам укласти договір, який не передбачений законодавством. У такому випадку його сторони виступатимуть своєрідними "законодавцями" для себе, встановлюючи в договорі взаємні права та обов'язки і передбачаючи в ньому умови та засоби відповідальності у разі невиконання чи неналежного виконання умов договору.

Виконання договору забезпечується примусовою силою держави. Сторони мають право врегулювати в договорі, який передбачений актами цивільного законодавства свої відносини, які не врегульовані цими актами [12]. І в цьому випадку цивільно-правовий договір виходить за межі розуміння його як суто індивідуаль-

ного акту, як засобу реалізації взаємопов'язаних інтересів сторін. Договір у приватному праві за таких умов виступає формою права. Його положення є обов'язковими не тільки для сторін договору, а й для судових органів при вирішенні спору між сторонами договору та для інших державних органів. А тому цілком слушно говорити про договірне право як регулятор цивільних відносин.

На думку С.М. Бервено, договірне право має бути визнане генеральним інститутом цивільного права комплексного характеру, а окремі види договірних зобов'язань — спеціальними інститутами (субінститутами), норми яких регулюють відносно самостійні договірні відносини за їх предметною ознакою [14].

Відповідно до статті 1130 ЦКУ [11], згідно договору про спільну діяльність, "сторони (учасники) зобов'язуються діяти спільно, не створюючи юридичної особи, для досягнення конкретної мети, що не суперечить законодавству. Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання внесків учасників або без об'єднання внесків учасників".

Виділяють основні класифікаційні ознаки цих зобов'язань [2], зокрема:

— спільна діяльність фізичних осіб (часто більше двох) для досягнення спільної мети, яка не суперечить закону;

— кожен учасник зобов'язань, що впливають із спільної діяльності, виступає як боржником, так і кредитором, але жоден учасник не може вимагати виконання для себе, як і не зобов'язаний виконувати зобов'язання безпосередньо перед іншою стороною;

— взаємні права та обов'язки учасників опосередковані необхідністю досягнення спільної мети;

— на відміну від таких зобов'язань, як купівля-продаж, обмін, дарування, доставка тощо, коли майно передається від одного власника іншому, зобов'язання, що виникають в результаті спільної діяльності, часто передбачають співвласність майна;

— сторони мають загальний інтерес, зокрема зобов'язання щодо продажу, здачі в оренду нерухомості (оренди), в якій інтереси сторін протиставляються: особа має намір передати (продати, здати в оренду) нерухомість і для цього отримати певну суму грошей, а друга — придбати майно, що перебуває у власності чи володінні та користуванні;

— спільна діяльність вимагає чіткої організації учасників, щоб зобов'язання були чіткими (підписання контракту, надання довіреності тощо);

— суть спільної діяльності, як правило, полягає в певному зовнішньому здійсненні: сторонам необхідно налагодити відносини з третіми сторонами; зобов'язання спільних підприємств часто є такими, що існують протягом певного періоду або без обмеження за часом;

— такі зобов'язання є особистими.

Залежно від особливостей співпраці, цілей, встановлених її учасниками та інших факторів участі у спільній діяльності, спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання внесків учасників (просте партнерство) або без об'єднання внесків учасників. Контракти, в яких узагальнюється внесок учасників, укладаються частіше. Однак на практиці існують також такі, в яких сторони зобов'язуються дія-

Таблиця 1. Організаційно-правові форми спільної діяльності фізичних осіб

№ з/п	Організаційно-правові форми	Особливості форми співпраці
1.	Спільна діяльність без поєднання внесків учасників	Угода про спільну діяльність без поєднання внесків учасників характеризується наявністю спільної мети та відсутністю вкладів учасників. У цивільно-правовій літературі такі угоди розглядають як «угоди про спільну діяльність у більш широкому розумінні»
2.	Спільні заходи з об'єднанням внесків учасників	Ці відносини оформляються простим партнерським договором
3.	Спільна діяльність зі створенням юридичної особи	Незважаючи на значні відмінності, ці види спільної діяльності мають характеристики, що їх об'єднують. Усі вони належать до багатосторонніх консенсусних угод організаційного характеру

Джерело: складено за [5; 6].

ти спільно в спільних інтересах, не вносячи внесків (наприклад, угоди про спеціалізацію виробництва, різні види співпраці тощо). Ці угоди можна широко називати угодами про спільну діяльність.

Виділяють такі загальні риси договору про спільну діяльність:

- обов'язок сторін діяти спільно, не створюючи юридичної особи;
- мета діяльності, яка об'єднує учасників, може бути будь-якою, але вона не повинна суперечити закону [5; 6].

Крім того, вони визначили такі організаційно-правові форми спільної діяльності (табл. 1).

Деякі вчені вказують на довірчий характер зобов'язань щодо співпраці. Зміст відносин між сторонами в таких угодах є особливо конфіденційним. Зокрема, дослідники історії розвитку суспільств стверджують, що вони виникли на основі спільної сімейної власності серед спадкоємців, які об'єдналися для спільного захисту та управління своїм майном.

Дзера О.В., Кузнєцова Н.С. [2] у свою чергу визначили такі специфічні характеристики зобов'язань у спільній діяльності:

1. У випадку зобов'язань у спільній діяльності майно часто об'єднують у спільну власність.
2. Особливістю зобов'язань, що впливають із спільної діяльності є те, що сторони мають спільний інтерес.
3. Спільна діяльність для досягнення спільної мети вимагає чіткої організації учасників. Таким чином, зобов'язання, що впливають із спільної діяльності, мають чіткий організаційний характер.
4. Важливою особливістю цих правовідносин є те, що суть спільної діяльності, як правило, передбачає певне зовнішнє здійснення, тобто сторони повинні встановлювати відносини з третіми особами.
5. Зобов'язання щодо спільної діяльності часто є довгостроковими із зазначенням тривалості або невизначеності їх тривалості.
6. Важливою характеристикою зобов'язань із спільної діяльності є їх особистий характер.

Відповідно до правової орієнтації (цілі) в системі договірних зобов'язань угода про спільну діяльність відноситься до спільно орієнтованих угод.

Група спільних зобов'язань складається з двох договірних видів:

- 1) зобов'язань, спрямованих на створення нового суб'єкта — юридичної особи;
- 2) зобов'язань, спрямованих на організацію спільної діяльності без створення юридичної особи. Перший — це засновницький договір, а другий — договір про спільне підприємство [8].

Слід зазначити, що Цивільний кодекс України надає сторонам угоди про спільну діяльність більшу свободу та можливість здійснювати правовий статус визначеного ними майна.

Таким чином, відповідно до статті 1131 частини другої ЦКУ [11], положення угоди про спільну діяльність, включаючи координацію спільних дій учасників або ведення їх спільних справ, правовий статус майна, закріп-

леного за спільною діяльністю, відшкодування витрат та збитки учасників, їх участь у спільних діях та інші умови, що визначаються за взаємною згодою сторін, якщо закон про певні види спільної діяльності не передбачає іншого.

Відповідно до положень статей 1132 та 1133 Цивільного кодексу [11], сторони зобов'язуються за простою угодою про товариство об'єднати свої внески та діяти спільно з метою отримання прибутку або досягнення якоїсь іншої мети. Внесок учасника — це все, що вноситься учасником у спільну діяльність, включаючи грошові кошти, інше майно, професійні та інші знання, вміння та навички, а також репутацію компанії та ділові відносини. Внески учасників вважаються рівноцінними, якщо інше не зазначено у простому договорі про партнерство або фактичних обставинах. Грошова оцінка внеску учасника базується на домовленості між учасниками.

Нині в цивілістичній науці практично усталеним є погляди на систему цивільного права, структурною базою (тільки базою) є Цивільний кодекс України. Структура цивільного права тісно взаємопов'язана і обумовлена іншими актами цивільного законодавства [9]. Вчені цивілісти виділяють підгалузі цивільного права: особисті немайнові права, речове право, право інтелектуальної власності, зобов'язальне право, спадкове право. В рамках цих підгалузей права виділяють більш вузькі спеціалізовані утворення інституту права: право власності в рамках підгалузі речові права; інститути окремих видів договірних зобов'язань (купівлі-продажу, дарування, ренти тощо); інститути недоговірних зобов'язань: зобов'язання з публічного обіцяння винагороди, деліктні зобов'язання тощо [13]. В рамках окремих інститутів існують більш вузькі утворення — системи норм, в яких відображена специфіка правового регулювання окремих різновидів суспільних відносин: договірні зобов'язання з роздрібною купівлі-продажу в рамках інституту купівлі-продаж тощо.

ВИСНОВКИ

Питання щодо роз'яснення концепції обов'язкового регулювання цивільних договірних відносин розкривають правила взаємозв'язку між цивільним

договором та цивільними актами. Імперативні норми є категоричними, тобто обов'язковими нормативними приписами, що визначають поведінку суб'єктів права, їх права та обов'язки, внаслідок цього можна припустити, що в галузі приватного права договірні відносини можуть бути відносно та абсолютно імперативні.

Нарешті, визнання договору соціальним регулятором зв'язків з громадськістю вимагає визначення природи положень, що містяться в ньому, та їх норм. Цей напрям досліджень договору є дуже перспективним. Договір визначає цивільно-правову норму, яка регулює цивільні відносини.

Договірне право не є складовою частиною цивільного законодавства та цивільного права. Оскільки сторони можуть врегулювати свої відносини на власний розсуд й укласти договір, який не передбачається цивільним законодавством. Отже, на даний час розуміти договірне право як систему правових норм невірно. Договірне право та категорія — договір є соціально-правовими конструкціями права та системою соціальних норм, встановлених учасниками цивільного права та санкціонованих державою.

Література:

1. Бек Ю.Б. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. К.: Істина, 2011. 976 с.
2. Боднар Т.В., Дзера О.В., Кузнєцова Н.С. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
3. Гайворонський В.М., Жушман В.П. Господарське право України. Х.: Право, 2005. 384 с.
4. Гальянтич Н.В., Грудницька І.О. Господарське право України. К.: МАУП, 2005. 424 с.
5. Голубєва Н.Ю. Зобов'язання в цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання: монографія. Одеса: "Фенікс", 2013. 642 с.
6. Договір у цивільному і трудовому праві. Довідник. Ч. 1. К.: Видавничий Дім "Юридична книга", 2000. 280 с.
7. Майданик Р.А. Договірні цивільно-трудова конструкції. Підприємництво, господарство і право. 2008. № 9. С. 3—6.
8. Мельник О.О. Господарське право: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2005. 208 с.
9. Ромовська З.В. Проблеми загальної теорії права у проєкті ЦК України. К.: Український центр правничих студій, 2000. 292 с.
10. Ромовська З.В. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. К.: Атіка, 2005. 560 с.
11. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 21.03.2021).
12. Щербина В.С. Господарське право: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 640 с.
13. Юніна М.П. Погляди теоретиків та практиків. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. 181 с.
14. Яворська О.С. Договірне право як регулятор цивільних відносин. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2008. Вип. 6 (74). С. 148—158.

15. Ярема А.Г., Карабань В.Я., Кривенко В.В., Ротань В.Г. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: В 4 т. К.: А.С.К., 2004. 927 с.

References:

1. Bek, Yu. B. (2011), *Naukovo-praktichnij komentar Civilnogo kodeksu Ukrayini* [Scientific and practical commentary on the Civil Code of Ukraine], Istina, Kyiv, Ukraine.
  2. Bodnar, T.V., Dzera, O.V. and Kuznyecova, N.S. (2008), *Dogovirne pravo Ukrayini. Zagalna chastina: navch. posib.* [Contract law of Ukraine. General part: textbook], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
  3. Gajvoronskij, V. M. and Zhushman, V. P. (2005), *Gospodarske pravo Ukrayini* [Commercial law of Ukraine], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
  4. Galyantich, N.V. and Grudnicka, I.O. (2005), *Gospodarske pravo Ukrayini* [Commercial law of Ukraine], MAUP, Kyiv, Ukraine.
  5. Golubyeva, N.Yu. (2013), *Zobov'yazannya v civilnomu pravi Ukrayini: metodologichni zasadi pravovogo reguluvannya: monografiya* [Commitment in the civil law of Ukraine: methodological principles of legal regulation: a monograph], Feniks, Odesa, Ukraine.
  6. *Yuridichna kniga* (2000), *Dogovir u civilnomu i trudovomu pravi. Dovidnik. Ch. 1* [Contract in civil and labor law] Vidavnicij Dim "Yuridichna kniga", Kyiv, Ukraine.
  7. Maidanyk, R. A. (2008), "Contractual civil-labor constructions", *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, vol. 9. pp. 3—6.
  8. Melnik, O. O. (2005), *Gospodarske pravo: Navch.-metod. posib. dlya samost. vivch. disc.* [Commercial law: Teaching method. textbook for self. studied], KNEU, Kyiv, Ukraine.
  9. Romovska, Z. V. (2000), *Problemi zagalnoyi teoriiyi prava u proekti CK Ukrayini* [Problems of the general theory of law in the project of the CC of Ukraine], *Ukrayinskij centr pravnicjih studij*, Kyiv, Ukraine.
  10. Romovska, Z. V. (2005), *Ukrayinske civilne pravo: Zagalna chastina. Akademichnij kurs* [Ukrainian civil law: General part. Academic course], Atika, Kyiv, Ukraine.
  11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), *The Law of Ukraine "Civil Code of Ukraine"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Accessed 21 March 2021).
  12. Sherbina, V. S. (2003), *Gospodarske pravo: pidruchnik* [Commercial law: a textbook], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
  13. Yunina, M.P. (2018), *Poglyadi teoretikiv ta praktikiv* [Views of theorists and practitioners], Vidavec Bila K., Dnipro, Ukraine.
  14. Yavorska O. S. (2008), "Contract law as a regulator of civil relations", *Socialno-ekonomichni problemi suchas-nogo periodu Ukrayini*, 2008, vol. 6 (74), pp. 148—158.
  15. Yarema, A. G., Karaban, V. Ya., Krivenko, V. V. and Rotan, V. G. (2004), *Naukovo-praktichnij komentar do civilnogo zakonodavstva Ukrayini* [Scientific and practical commentary on the civil legislation of Ukraine], A.S.K., Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 05.08.2021 р.*